

การสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา: ศึกษาศาสตร์โรงเรียนเอกชนนำร่องในจังหวัดยะลา

Building a Culture of Peace in Educational Institutions: Multiple Case Studies of Pilot Private Schools in Yala Province

ชลัท ประเทืองรัตนา*
สุรัชชัย ไวยาวรณจิตร์**
Chalat Pratheuangrattana***
Surachai Vaivanjit****

บทความนี้
Received
13 สิงหาคม 2568
Revised
24 กันยายน 2568
Accepted
21 ตุลาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) นำรูปแบบการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ไปประยุกต์ใช้จริงในโรงเรียน 2) จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรม เสนอต่อผู้กำหนดนโยบาย งานวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร โดยศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรม เพื่อนำมาพัฒนาตัวแบบ TUNA ACT Model และนำไปขับเคลื่อนในโรงเรียนเอกชนระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดยะลา ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 9 โรงเรียน มีการจัดอบรมให้ความรู้ พร้อมใช้แบบทดสอบและแบบสำรวจทัศนคติ โดยทำแบบสอบถามก่อนและหลังการอบรมกับคณาจารย์และนักเรียน รวมทั้งสิ้น 54 คน โรงเรียนละ 6 คน ประกอบด้วยครูพี่เลี้ยง 1 คน และนักเรียน 5 คน โครงการมีการสัมภาษณ์เชิงลึกอย่างเจาะจงกับผู้บริหาร ครู/อาจารย์ 10 คน จาก 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนเอกชน

* ผู้ประพันธ์อันดับแรก, นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (ดร.)

** ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, ผู้บริหารโรงเรียนเราะห์มานียะห์ อ.จะนะ จ.สงขลา (ดร.)

*** First author, Senior Researcher, Office of Peace and Governance, King Prajadhipok's Institute. (Ph.D.)

**** Corresponding Author and School Administrator, Rahmaniyah School, Chana District, Songkhla Province. (Ph.D.)

สถาบันพระปกเกล้า

สอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญ 1 โรงเรียน โรงเรียนเอกชนสามัญที่มีการเรียนร่วมระหว่างไทยพุทธกับศาสนาอื่น 1 โรงเรียน และโรงเรียนเอกชนสามัญที่มีการเรียนภาษาจีนและวัฒนธรรมจีน 1 โรงเรียน นอกจากนี้ ยังได้จัดการสนทนากลุ่มย่อยกับนักเรียนจาก 3 โรงเรียนดังกล่าว โดยมีผู้เข้าร่วมประมาณ 20 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับสันติวัฒนธรรมเพิ่มขึ้น และมีทัศนคติเชิงบวกต่อการอยู่ร่วมกันในสถานศึกษา ภายหลังการอบรม ผู้แทนนักเรียนได้ดำเนินกิจกรรมต่อเนื่อง อาทิ การจัดทำคลิปหนังสือ สื่อประชาสัมพันธ์ภายในโรงเรียน รวมถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้และกิจกรรมให้แก่นักเรียนคนอื่นในโรงเรียนของตน รูปธรรมของการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ปรากฏผ่านกลไกที่จัดตั้งขึ้นภายในโรงเรียน และกิจกรรมที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม พบว่าโรงเรียนทั้งสามมีอัตลักษณ์และบริบทที่แตกต่างกัน บางแห่งเคยเผชิญกับความขัดแย้งภายใน แต่สามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง สิ่งที่ทั้งสามโรงเรียนมีร่วมกันคือ ความหลากหลายภายในโรงเรียน และความเข้าใจมิติวัฒนธรรมที่ไม่จำกัดอยู่เพียงภายในโรงเรียน แต่เชื่อมโยงไปสู่ชุมชนรอบข้าง ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาคือ เน้นการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรปลอดภัย และเอื้อต่อการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ การพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมสันติวัฒนธรรมและการฝึกอบรม การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย มีการสนับสนุนทางนโยบายและการประเมิน และติดตามผลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ : สันติวัฒนธรรม การสร้างสันติภาพ พหุนิยมทางวัฒนธรรม สังคมพหุวัฒนธรรม การกลั่นแกล้งในโรงเรียน

Abstract

This research aims (1) to apply a model for fostering a culture of peace in educational institutions, and (2) to develop policy recommendations based on the outcomes of peace culture implementation, for presentation to policymakers. The study employed documentary research to review theories and concepts related to a culture of peace, which were used to develop the TUNA ACT Model. This model was piloted in nine private secondary schools in Yala Province that voluntarily participated in the project. Training sessions were conducted alongside pre- and post-training tests and attitude surveys, involving 54 participants—six from each school—comprising one mentor teacher and five students. In-depth interviews were conducted with ten administrators and teachers from three schools: an Islamic private school integrating general education, a private school with both Buddhist and non-Buddhist students, and a private school offering Chinese language and culture programs. Additionally, focus group discussions were held with approximately 20 students from these schools.

The findings show that most participants gained increased knowledge of peace culture and developed more positive attitudes toward peaceful coexistence within the school setting. After the training, student representatives continued related activities such as producing short films, creating awareness media within their schools, and conducting peer training. Tangible indicators of peace culture implementation were observed through the establishment of internal mechanisms and ongoing activities. Interviews and discussions revealed that although the schools varied in identity and context, each was able to manage internal conflicts effectively. Common characteristics included a high level of diversity and an understanding of cultural dynamics extending beyond the school into the surrounding communities. The policy recommendations emphasize the importance of creating friendly, safe, and creative learning environments; developing curricula and training programs that promote a culture of peace; encouraging inclusive participation; and ensuring policy support, as well as systematic monitoring and evaluation, by relevant agencies.

Keywords: culture of peace, peace-building, multicultural society, bullying in schools

บทนำ

การพัฒนาที่ขาดสมดุล เน้นตนเองเป็นศูนย์กลาง เน้นการพัฒนาวัตถุ แต่ขาดการปลูกฝังทักษะชีวิต ทำให้รู้จักการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน (learning to live together) เป็นปัญหาที่สะสมมาอย่างต่อเนื่อง และจากสถานการณ์ดังกล่าวมีความพยายามในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการจัดการศึกษา เช่น ในปี 2540 องค์การ UNESCO โดยคณะกรรมการระหว่างประเทศและการศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 ได้กล่าวถึงการเรียนรู้เพื่อที่จะอยู่ร่วมกัน ซึ่งอาจช่วยป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้ง หรือมีการขจัดความขัดแย้งด้วยสันติวิธี การปลูกฝังให้ผู้เรียนตระหนักรู้และเข้าใจตนเองและผู้อื่น สามารถจัดการความขัดแย้งและทำงานร่วมกันบนความเคารพและถ้อยทีถ้อยอาศัย (Sasirath, 2011)

สถาบันการศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรมและทักษะอันจำเป็นในการดำรงชีพของสมาชิกในสังคม อีกทั้งทำให้สามารถปรับตัวในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและปฏิบัติตนให้มีคุณค่าแก่สังคม จากหน้าที่ที่กล่าวมา สามารถกล่าวได้ว่ามีความสอดคล้องกับสันติวัฒนธรรม ดังที่สหประชาชาติได้นิยามความหมายของสันติวัฒนธรรมไว้ว่า เกี่ยวข้องกับคุณค่า ทศนครี พฤติกรรม วิถีชีวิตที่ปฏิเสธการใช้ความรุนแรง และป้องกันความขัดแย้งไม่ให้ขยายตัวกลายเป็นความรุนแรง โดยจัดการที่รากเหง้าของปัญหาด้วยการพูดคุย นอกจากนี้ ยังรวมถึงแนวทางการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม บนหลักการพื้นฐานของความเมตตากรุณา และความเข้าใจ (United Nations, 1999)

หลายประเทศในเอเชียได้นำแนวทางนี้ไปปรับใช้ เช่น ฟิลิปปินส์ที่ขับเคลื่อนงานสันติวัฒนธรรมใน 6 มิติ ครอบคลุมตั้งแต่ครอบครัว สิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตย ความเท่าเทียมทางเศรษฐกิจ การยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเปลี่ยนผ่านจากการใช้ความรุนแรงด้วยอาวุธ ไปสู่การจัดการสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรมเพื่อการเกษตร (Arm to Farm) บนฐานคุณค่ายุติธรรม ความกรุณา การสานเสวนา การไม่ใช้ความรุนแรง และความเป็นพี่น้องร่วมโลก (Navarro-Castro & Nario-Galace, 2010) โรงเรียนในอาร์มีเนียหลังจากความขัดแย้งในพื้นที่นากอร์โน-การาบาร์ โรงเรียนได้ริเริ่มโครงการสันติศึกษาโดยมุ่งเน้นการฝึกอบรมครู การบูรณาการการเรียนการสอนสันติภาพเข้ากับวิชาปกติ เช่น ประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาต่างประเทศ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจการแก้ไขความขัดแย้งผ่านการเจรจา และการยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น ควบคู่กับการปลูกฝังการเคารพสิทธิมนุษยชนและความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมอภิปรายและการจำลองสถานการณ์ความขัดแย้ง เพื่อให้ผู้เรียนเห็นมุมมองของทุกฝ่าย ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรนี้ช่วยลดทัศนคติเชิงลบระหว่างชาวอาร์มีเนียและอาเซอร์ไบจาน เด็กรุ่นใหม่ไม่แสดงความเกลียดชังต่อกัน และมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพ (Kasama, 2015)

การทะเลาะวิวาท การใช้ความรุนแรงในสถานศึกษาระดับต่างๆ มีหลายรูปแบบ มีทั้งการใช้ความรุนแรงโดยตรง การกลั่นแกล้งรังแก การใช้วาจาต่อกันโดยตรง การสื่อสารผ่านทางออนไลน์ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นส่งผลต่อกาย จิตใจ ทำให้เกิดบรรยากาศที่ไม่สร้างสรรค์ นักเรียนไม่ยอมไปโรงเรียน และที่ร้ายแรงมากคือ ถึงขั้นเสียชีวิต นอกจากนี้ เหตุการณ์การใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมของเยาวชนผ่านทางสื่อออนไลน์มีเป็นจำนวนมาก อันส่งผลให้เกิดการใช้ความรุนแรงในระดับต่างๆ เกิดขึ้น กลุ่มเยาวชนมากกว่าร้อยละ 50 มีพฤติกรรมกลั่นแกล้งผ่านโลกโซเชียลและคุกคามผู้อื่นผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีทั้งไม่ใช้คำพูด เช่น ภาพนิ่งและใช้คำพูดที่เป็นข้อความแสดงความคิดเห็น (Sudarat, 2021)

การศึกษาความรุนแรงในสถานศึกษามีการศึกษาในหลายด้าน งานวิจัยของสมบัติ ตาปัญญา เกี่ยวกับการป้องกันความรุนแรงและสันติศึกษาในเด็กและเยาวชน มีการสำรวจข้อมูลสถิติการรังแกจากเด็กประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใน 8 จังหวัดกระจายทุกภูมิภาค ในช่วงปี 2549 พบว่านักเรียนกว่าร้อยละ 40 เคยถูกรังแกปีละ 2-3 ครั้ง โดยมีการรังแกกันในหมู่เพื่อนเกิดมากที่สุด ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และลดลงตามระดับชั้นที่สูงขึ้น พฤติกรรมที่คล้ายกันทุกภาคคือทำร้ายจิตใจด้วยวาจา ล้อเลียนเหยียดหยามเชื้อชาติ ผิวพรรณและพบการคุกคามทางเพศ นอกจากนั้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการแย่งเงินและของใช้ สำหรับสถานที่เกิดความรุนแรง 4 อันดับ ประกอบด้วย ในห้องเรียนเวลาครูไม่อยู่ ทางเดินหน้าห้อง บ้านโดสนามโรงอาหาร และในห้องเรียนต่อหน้าครู (Sombat, 2006)

การเรียนการสอนด้านสันติศึกษาเพื่อผลักดันให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาที่ผ่านมา ยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องผลักดันให้มากกว่าที่เป็นอยู่ พิจารณาได้จากสถิติความรุนแรงทางกาย วาจา การกลั่นแกล้งที่ยังดำรงอยู่ และจำนวนหน่วยงานด้านสันติศึกษาที่ไม่มากนักในทั้งประเทศ จากสถานการณ์ที่กล่าวมา การสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งในมิติเชิงป้องกัน และแก้ไขจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อไม่ให้ปัญหาขยายตัวเป็นความรุนแรง และหากเกิดเหตุการณ์ขึ้นแล้วมีความจำเป็นต้องจัดการได้อย่างดีเพียงพอเพื่อสร้างสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน

ในปีที่ผ่านมา สถาบันพระปกเกล้า โดยสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล ได้ขับเคลื่อน ผลักดันให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาในจังหวัดยะลา โดยเริ่มทำงานกับเครือข่ายโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญ กล่าวถึงภาพรวมของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดยะลา ในปัจจุบันอำเภอเมืองจังหวัดยะลา มีโรงเรียนเอกชนในระบบ รวมทั้งสิ้น 102 โรงเรียน มีนักเรียนมากกว่า 40,000 คนและบุคลากรมากกว่า 2,000 คน กระจายในพื้นที่ต่างๆ มีทั้งชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธ อิสลาม คริสต์ และศาสนาอื่นๆ สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล ได้นำร่องการทำงาน ร่วมกับ สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา โดยมีผู้แทนสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลาอำเภอต่าง ๆ เข้าร่วม และสมาคมการศึกษาเอกชน จังหวัดยะลา

สถาบันพระปกเกล้า

จัดประชุมหารือการขับเคลื่อนการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา วันอังคารที่ 31 มกราคม 2566 เวลา 13.30 - 16.00 น. ณ สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ที่ประชุมได้ข้อสรุปพร้อมกันคือ การผลักดันสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาทำได้หลายรูปแบบ รวมถึงการจัดอบรมให้ความรู้เรื่องดังกล่าว และได้จัดอบรมนำร่องเพื่อสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาในจังหวัดยะลา ในวันที่ 8 - 9 พฤษภาคม 2566 ณ สำนักงานศึกษาธิการภาค 7 จังหวัดยะลา โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนระดับมัธยมปลายหรือมัธยมต้น จำนวน 13 โรงเรียน โรงเรียนละ 4 คน จาก 4 อำเภอ คืออำเภอเมืองอำเภอยะหา อำเภอรามัน อำเภอบันนังสตา ภายหลังการอบรมเสร็จสิ้น แต่ละสถานศึกษาได้คิดและจัดทำโครงการเพื่อขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาหลายโครงการ เช่น ในเรื่องการสร้างจิตสาธารณะ การให้บริการชุมชน การยอมรับความแตกต่างหลากหลาย การสานสัมพันธ์ที่กับ้องในโรงเรียน การให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิต การรณรงค์ต่อต้านการใช้ความรุนแรง การต้านการกลั่นแกล้งรังแก สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า ร่วมกับเครือข่าย จัดกิจกรรม เวทีสาธารณะสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ณ จังหวัดยะลา วันที่ 29 สิงหาคม 2566 เพื่อรับฟังการนำเสนอโครงการของนักเรียนโรงเรียนต่างๆ และผลักดันเป็นนโยบายสาธารณะต่อผู้บริหารของศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ในปีนี้การขับเคลื่อน สันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาโรงเรียนเอกชนยังคงดำเนินการต่อเนื่องแต่มีการขยายพื้นที่อำเภอจากเดิม 4 อำเภอ เป็น 7 อำเภอในจังหวัดยะลา ประกอบด้วย 1. อำเภอเมือง 2. อำเภอยะหา 3. อำเภอกรงปินัง 4. อำเภอรามัน 5. อำเภอบันนังสตา 6. อำเภอธารโต และ 7.อำเภอเบตง และมุ่งเน้นทำความเข้าใจ เรียนรู้อัตลักษณ์ที่แตกต่างกันของโรงเรียนเอกชนทั้งในช่วงการอบรมและช่วงการนำเสนอโครงการ ประกอบด้วย 1. โรงเรียนเอกชนสามัญ (โรงเรียนเอกชนสามัญที่มีการเรียนภาษาจีนและวัฒนธรรมจีน และโรงเรียนเอกชนสามัญที่มีการเรียนร่วมกันระหว่างไทยพุทธ กับศาสนาอื่น) และ 2. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญ

การขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาสู่โรงเรียนเอกชนจังหวัดยะลา มีความสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม ทั้งไทยพุทธ มุสลิม คริสต์ และศาสนาอื่นๆ อีกทั้งโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาควบคู่สามัญยังเป็นสถาบันหลักในการปลูกฝังคุณค่าและทัศนคติของเยาวชนในท้องถิ่น การเลือกโรงเรียนเอกชนจึงเป็นกลยุทธ์สำคัญเพื่อสร้างรากฐานของสันติวัฒนธรรม เพราะเข้าถึงเยาวชนกลุ่มใหญ่ที่อาจเป็นกลุ่มเสี่ยงต่อความเข้าใจผิด การตีตรา หรือการใช้ความรุนแรงในอนาคต กล่าวถึงคุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนมัธยมต้น-มัธยมปลาย (12-18 ปี) ซึ่งเป็นวัยที่กำลังสร้างอัตลักษณ์และมีความอ่อนไหวต่ออิทธิพลภายนอก ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม แต่ก็มี

นักเรียนไทยพุทธและศาสนาอื่นๆ ในบางโรงเรียน ทำให้เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยมีพื้นฐานครอบครัว ที่หลายครอบครัวอาจมีรายได้จำกัดและอยู่ในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบ ส่งผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและจิตใจของนักเรียน

วัตถุประสงค์

- 1) นำรูปแบบการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ไปประยุกต์ใช้จริงในโรงเรียน
- 2) จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรม เสนอต่อผู้กำหนดนโยบาย

กรอบแนวคิดในการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา

เกี่ยวข้องกับการเข้าใจธรรมชาติของความขัดแย้งและความรุนแรง 1. ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่อยู่คู่กับมนุษย์ไม่ว่าจะในระดับบุคคล หรือในระดับสังคม ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเสมอและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การจัดการความขัดแย้งที่ดีต้องเริ่มจากการวิเคราะห์ความขัดแย้งอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ 2. ความรุนแรง เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นไม่จำเป็นต้องนำไปสู่ความรุนแรง ความรุนแรงมิใช่ผลของความขัดแย้ง แต่เป็นวิธีที่มนุษย์เลือกใช้ กล่าวคือจะเลือกใช้วิธีการเจรจา พุดคุยหรือวิธีที่ใช้ความรุนแรง ความรุนแรงแบ่งได้เป็นความรุนแรงทางกายภาพ ความรุนแรงเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรม 3. การสร้างความสมานฉันท์ ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้น จำเป็นต้องมีกระบวนการในการสร้างความสมานฉันท์เพื่อเยียวยาความรู้สึก อารมณ์ ความเจ็บปวดที่เกิดขึ้น ด้วยวิธีการที่เน้นโครงสร้าง การตั้งกลไกขึ้นมาดำเนินการ รวมถึงการเน้นการสร้างความสัมพันธ์เพื่อนำไปสู่การให้อภัยซึ่งกันและกัน สำหรับการเยียวยาผู้สูญเสียสามารถกระทำได้ในหลายวิธี เช่น การขอโทษ การจ่ายค่าชดเชย การยอมรับความผิด การแสดงความรับผิดชอบและให้คำมั่นว่าจะไม่กระทำผิดซ้ำอีก เป็นต้น 4. การสานเสวนา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในด้านการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแล้ว รวมถึงป้องกันความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นด้วยการมาร่วมกันกำหนดทิศทางในอนาคตร่วมกัน การสานเสวนาเป็นกระบวนการรับฟังซึ่งกันและกัน และการพยายามทำความเข้าใจคนอื่นมากกว่าที่จะมาพยายามหักล้างหรือมุ่งเอาชนะ เน้นแสวงหาความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย 5. การไกล่เกลี่ย โดยคนกลาง **ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางในสถานศึกษา**พิจารณาได้จากหลายแง่มุม เช่น กรณีความขัดแย้งน้อยลง มีกระบวนการได้พูดคุยกันมากขึ้นผลลัพธ์ความพึงพอใจ การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้ไกล่เกลี่ย และความยั่งยืนในการทำงาน ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง

สถาบันพระปกเกล้า

ในสถานศึกษามีหลายปัจจัย ประกอบด้วย **คนกลาง**มีองค์ความรู้ ทักษะและคุณสมบัติที่สำคัญ ในการทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบความสำเร็จ **คู่กรณีและผู้เกี่ยวข้อง** ควรมีลักษณะที่พึงประสงค์ **มีการสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ** บริบทสภาพแวดล้อม รวมทั้งเรื่องกฎหมาย กฎระเบียบ และมิติของวัฒนธรรม **มีทรัพยากรที่เพียงพอทั้งบุคคลและระบบ มีการเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้**

6. **สันติวัฒนธรรม (Culture of Peace)** สถาบันการศึกษาเป็นหน่วยงาน ที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรมและทักษะอันจำเป็นในการดำรงชีพของสมาชิกในสังคม อีกทั้ง ทำให้สามารถปรับตัว ในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและปฏิบัติตนให้มีคุณค่าแก่สังคม สหประชาชาติได้นิยามความหมาย ของสันติวัฒนธรรมไว้ว่า เกี่ยวข้องกับคุณค่า ทศนคติ พฤติกรรม วิถีชีวิตที่ปฏิเสธการใช้ความรุนแรง และ ป้องกันความขัดแย้งไม่ให้ขยายตัวกลายเป็นความรุนแรง โดยจัดการที่รากเหง้าของปัญหาด้วยการพูดคุย นอกจากนี้ ยังรวมถึงแนวทางการประพฤติปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม บนหลักการพื้นฐาน ของความเมตตากรุณา และความเข้าใจ แนวทางในการสร้างสันติวัฒนธรรมทำได้หลายแนวทางทั้ง เชิงโครงสร้าง สภาพแวดล้อม ทศนคติผ่านโครงการและกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม โดยหลายประเทศในเอเชีย ได้นำแนวทางนี้ไปปรับใช้ เช่น ฟิลิปปินส์ที่ขับเคลื่อนงานสันติวัฒนธรรมในหลายมิติ โรงเรียนในอาร์มีเนีย หลังจากความขัดแย้งในพื้นที่นากอร์โน-การาบาย โรงเรียนได้ริเริ่มโครงการสันติศึกษาโดยมุ่งเน้น การฝึกอบรมครู การบูรณาการการเรียนการสอนสันติภาพเข้ากับวิชาปกติควบคู่กับการปลูกฝังการเคารพ สิทธิมนุษยชนและความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

7. **การศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education)** หลักการสำคัญคือ นักเรียนทุกคน—ไม่ว่าจะมีเพศ ลักษณะทางสังคม เชื้อชาติ หรือวัฒนธรรม ใด—ควรมีโอกาสเท่าเทียมในการเรียนรู้ในโรงเรียน และการยอมรับและเคารพความแตกต่าง เป็นต้น ปัญหาและความไม่เท่าเทียมในโรงเรียน เช่น โรงเรียนบางแห่งมีโครงสร้างหรือวิธีการที่กีดกันนักเรียนบางกลุ่ม เช่น เด็กผู้หญิงในระดับชั้นต้นอาจได้คะแนนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์น้อยกว่าเด็กผู้ชาย เด็กผู้ชาย มักถูกลงโทษมากกว่าเด็กผู้หญิง แม้ว่าพฤติกรรมไม่ต่างกัน และพบว่าปัจจัยทางสังคมและชั้นวรรณะ มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมาก (Banks & Banks, 2019)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา

Figure 1: Conceptual Framework for Building a Culture of Peace in Educational Institutions

ที่มา : ผู้วิจัย Source: The Researcher

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อขับเคลื่อนผลักดันให้เกิดสันติวัฒนธรรม
ในสถานศึกษา มีขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ผู้วิจัยศึกษา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสันติ
วัฒนธรรม รวมถึงประมวลสรุปมาจากงานวิจัยและวรรณกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา
นำมาสร้างรูปแบบการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา คือ TUNA ACT Model โมเดล ซึ่ง เป็นการสร้าง
“คำย่อ” จากตัวอักษรภาษาอังกฤษที่นำมารวมกันให้เรียงเป็นคำที่จดจำง่าย โดยแต่ละตัวอักษรแทน
แนวคิดสำคัญในการจัดการความขัดแย้งและการสร้างสันติวัฒนธรรม ดังนี้ ประกอบด้วย **Thinking**
Environment (การสื่อสารเพื่อความเข้าใจ) **Understanding** (การสร้าง ความเข้าใจ) **Non-violence**
(การไม่ใช้ความรุนแรง) **Accept Diversity** (การยอมรับความหลากหลาย) **Action** (การกระทำ)
Conflict Analysis/Context (การวิเคราะห์ความขัดแย้ง/บริบท) **Tools for Conflict Resolution**
(เครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง)

สถาบันพระปกเกล้า

2. การศึกษาในภาคสนาม นำตัวแบบด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาคือ TUNA ACT Model ไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาจังหวัดยะลา ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 9 โรงเรียน **ซึ่งประกอบด้วย** โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โรงเรียนพุทธ และโรงเรียนจีน ซึ่งมีการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาในจังหวัดยะลา

ผู้วิจัยได้จัดอบรมให้กับโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว และมีการจัดทำแบบสอบถามก่อนและหลังสำหรับการอบรมเพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจและทัศนคติที่ส่งเสริมในด้านสันติวัฒนธรรม โดยหลังจากอบรม โรงเรียนดังกล่าวได้กลับไปจัดทำโครงการในรูปแบบต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาของตนเอง

นอกจากที่กล่าวมา ดำเนินการวิจัยในเชิงลึก กับโรงเรียนที่สมัครใจ ให้นักวิจัยลงไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ ประกอบด้วย 1. โรงเรียนเอกชนสามัญ (โรงเรียนเอกชนสามัญที่มีการเรียนภาษาจีนและวัฒนธรรมจีน 1 โรงเรียน และโรงเรียนเอกชนสามัญที่มีการเรียนร่วมกันระหว่างไทยพุทธกับศาสนาอื่น 1 โรงเรียน) 2. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญจำนวน 1 โรงเรียน เพื่อศึกษาบริบทโรงเรียนที่แตกต่างกัน และแนวความคิดเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะดำเนินการนำเสนอในลักษณะของการเล่าเรื่องพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Narrative Analysis Description) และหลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และการตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ (Conclusion Integrative and Verification)

4. สรุปผลการศึกษารวบรวมและการนำเสนอผลการศึกษารวบรวม ผู้วิจัยดำเนินการสรุปผลการศึกษารวบรวมและการนำเสนอผลการศึกษารวบรวมตามวัตถุประสงค์การวิจัยทั้งสองข้อ เพื่อเป็นแนวทางในการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาต่อไป

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) การรวบรวมจากเอกสารหลักฐาน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรม รวมถึงประมวลสรุปมาจากงานวิจัยดังที่ได้กล่าวมา

2) แบบสอบถามสำหรับการอบรม ประกอบด้วย แบบทดสอบและแบบสำรวจทัศนคติ เพื่อใช้ในการอบรมทั้งก่อนและหลังการอบรม ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่เคยใช้มาแล้วในปีที่ผ่านมาในสถานศึกษาหลายแห่ง ซึ่งได้นำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเพียงตรงของคำถาม และความเหมาะสมของเนื้อหาแล้ว ปรับปรุงแก้แบบสอบถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

แบ่งเป็น 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 แบบทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ชุดที่ 2 แบบสำรวจทัศนคติ วัดทัศนคติด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา เป็นการใช้แบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจ สำหรับแบบวัดทัศนคติเพื่อวัดความคิดเห็นที่ส่งเสริมสันติวัฒนธรรม โดยทำแบบสอบถาม ก่อนและหลังการอบรมของ คณาจารย์ นักเรียน ที่เข้าร่วมโครงการโดยวัดในวันที่มีการอบรม

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกเข้าร่วมด้วย โดยมี แนวคำถามเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูล สำหรับแนวทางการสัมภาษณ์ในการศึกษา เป็นการเปิดประเด็นและถามคำถามด้วยคำถามปลายเปิด เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสอบถามแบบ กึ่งโครงสร้าง โดยมีประเด็นที่กำหนดไว้ ผสมผสานกับการถามแบบยืดหยุ่นให้ผู้ตอบคำถามได้เล่าเรื่องได้ อย่างอิสระ โดยผู้ถูกสัมภาษณ์จะเล่าถึงเหตุการณ์แต่ละเหตุการณ์ได้ตามพอใจ การสัมภาษณ์เป็นไปตามกรอบการตั้งคำถามที่อยู่ภายใต้วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้แล้วข้างต้น การสัมภาษณ์เชิงลึกจะตั้งคำถาม ไปยังผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา โดยสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู/อาจารย์ ประมาณ 10 คน จาก 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญ 1 โรงเรียน โรงเรียนเอกชนสามัญที่มีการเรียนร่วมระหว่างไทยพุทธกับศาสนาอื่น 1 โรงเรียน และโรงเรียนเอกชนสามัญที่มีการเรียนภาษาจีนและวัฒนธรรมจีน 1 โรงเรียน โดยมีแนวคำถามเกี่ยวกับ นิยาม สถานการณ์ ด้านสันติวัฒนธรรม และแนวทางสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา

4) การสนทนากลุ่มย่อย การสนทนากลุ่มย่อยนั้นเป็นการสนทนากับกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้แล้ว โดยในการจัดสนทนากลุ่มจะมีผู้เข้าร่วม 20 คน จากสถานศึกษาเอกชนตามโรงเรียนที่สัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีประเด็นคำถาม เกี่ยวกับบริบท การจัดการความขัดแย้ง ข้อเสนอแนะเพื่อการอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข

งานวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับผู้เข้าร่วมที่เป็นมนุษย์ จึงได้ดำเนินการขออนุมัติด้านจริยธรรมจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (Institutional Review Board-IRB) ของสถาบันพระปกเกล้า ก่อนเริ่มการเก็บข้อมูล ผู้เข้าร่วมการวิจัยทุกคน ทั้งครูและนักเรียน ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน ขอบเขตความเสี่ยง และผลประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมการวิจัยอย่างครบถ้วน ผู้เข้าร่วมมีสิทธิ์เลือกเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมการวิจัยโดยสมัครใจ และได้รับ แบบยินยอม (Informed Consent) เป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับนักเรียนผู้เยาว์ ได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองหรือผู้ดูแล ตามกฎหมายด้วย

ผลการวิจัย

1. การขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา

จากกรอบแนวคิดในการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา มาสู่ตัวแบบสำหรับกรอบมเพื่อขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรม คือ TUNA ACT Model ซึ่งได้ผ่านการรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหาคณาจารย์จากสถานศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย อาชีววะ มัธยมศึกษาและประถมศึกษา และได้นำไปใช้ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญในจังหวัดสงขลา นครศรีธรรมราชและจังหวัดยะลา (ระยะแรก) ต่อมางานวิจัยนี้ได้นำไปขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาในจังหวัดยะลา (ระยะที่สอง)

ทางโครงการได้เชิญโรงเรียนเอกชนจากจังหวัดยะลา เข้าร่วมประชุมจำนวนทั้งสิ้น 17 โรงเรียน มีโรงเรียนที่เข้าร่วมประชุมตามความสมัครใจเพื่อขับเคลื่อนงานด้านสันติวัฒนธรรม จำนวน 9 โรงเรียน ประกอบด้วย

1. โรงเรียนปัญญาวิทยา อำเภอกรงปินัง
2. โรงเรียนธรรมอิสลามศึกษา อำเภอยะหา
3. โรงเรียนบิสตารีวิทยา อำเภอธารโต
4. โรงเรียนสุทธิศาสน์วิทยา อำเภอธารโต
5. โรงเรียนมุสลิมศึกษา อำเภอเมืองยะลา
6. โรงเรียนแสงจริยธรรมวิทยา อำเภอรามัน
7. โรงเรียนรัศมีศาสน์อนุสรณ์ อำเภอบันนังสตา
8. โรงเรียนจงฬามูลนิธิ อำเภอเบตง
9. โรงเรียนธีรวิทยา อำเภอเบตง

กิจกรรมต่อเนื่องที่ดำเนินการคือ การอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษากับโรงเรียนเอกชนจาก 7 อำเภอในจังหวัดยะลา ที่เข้าร่วมกิจกรรม ในวันที่ 7-8 กุมภาพันธ์ 2567 และการอบรมในครั้งนี้ นำโดย นายศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ ผู้อำนวยการสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาลสถาบันพระปกเกล้า ดร.ชลัท ประเทืองรัตนา, ดร.สุรัชย์ ไวยวรรณจิตร เป็นวิทยากรในการดำเนินการอบรมดังกล่าว ในการจัดงานครั้งนี้ ได้รับเกียรติจาก นายอาหมีน กะตะแซ ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ให้เกียรติเป็นประธานในพิธีเปิด และรับฟังคำกล่าวรายงานจาก ดร.ไพศาล อาแซ นายกสมาคมการศึกษาเอกชนจังหวัดยะลา ซึ่งเนื้อหาในการอบรมประกอบไปด้วยวิธีการและแนวทางในการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันและความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต

โครงการ “การขับเคลื่อนการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา” จัดขึ้นเป็นระยะเวลา 2 วัน เป็นหลักสูตรอบรมเชิงปฏิบัติการที่มุ่งพัฒนาความเข้าใจและทักษะด้านสันติวัฒนธรรมให้กับผู้เข้าร่วมอบรม ซึ่งประกอบด้วยครูและนักเรียนจากโรงเรียนการศึกษาเอกชนในจังหวัดยะลา จำนวนทั้งสิ้น 54 คน โดยแต่ละโรงเรียนส่งผู้เข้าร่วมอบรมจำนวน 6 คน ได้แก่ ครูพี่เลี้ยง 1 คน และนักเรียน 5 คน ผู้เข้าร่วมอบรมมีความหลากหลายทางศาสนา ได้แก่ ศาสนาอิสลาม 42 คน และศาสนาพุทธ 12 คน แบ่งเป็นครูจำนวน 9 คน และนักเรียนจำนวน 45 คน สำหรับนักเรียน แบ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจำนวนครึ่งหนึ่ง และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวนครึ่งหนึ่ง นอกจากนี้ สัตว์ส่วนเพศหญิงและชายของผู้เข้าร่วมอบรมใกล้เคียงกัน

เนื้อหาของการจัดอบรม ประกอบด้วย 1. สันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา : ความหมายและหลักการสำคัญ โดยทีมวิทยากร 2. ธรรมชาติ พลวัต ประเภท การจัดการความขัดแย้ง โดยทีมวิทยากร 3. การเข้าใจตนเองและผู้อื่น 4. การอยู่ร่วมกันอย่างสันติวิธีภายใต้ความหลากหลาย 5. การวิเคราะห์ความขัดแย้งและบริบท/สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา 6. การสื่อสารเพื่อความเข้าใจ (Thinking Environment) 7. เข้าใจและร่วมมือด้าน Hate Speech ในสถานศึกษา 8. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา 9. เครื่องมือพูดคุย : ฝึกเจรจา การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง และการสานเสวนาเพื่อความเข้าใจ 10. การขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา: จัดทำแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลทดสอบแบบประเมินทัศนคติในด้านสันติวัฒนธรรม

ตารางที่ 1. แสดงร้อยละของทัศนคติในด้านสันติวัฒนธรรม

หน่วย: ร้อยละ

Table 1: Percentage Distribution of Attitudes toward a Culture of Peace

Unit: Percent

คำถาม	ไม่เห็นด้วยเลย	ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	ค่อนข้างเห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
1. ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับประโยคที่ว่าลูกผู้ชายหยามได้ฆ่าไม่ได้	0.0	8.0	12.0	80.0
2. ในชีวิตประจำวันของเราการฟังดีกว่าการพูดเพื่อจะได้เข้าใจอารมณ์ความต้องการความรู้สึกของคนอื่น	0.0	4.0	11.0	85.0

สถาบันพระปกเกล้า

คำถาม	ไม่เห็นด้วยเลย	ค่อนข้างไม่เห็นด้วย	ค่อนข้างเห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3. การที่เรามาเจรจาหรือไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง กับ คู่กรณีไม่ได้เป็นเครื่องหมายของคนอ่อนแอ	0.0	2.0	14.0	84.0
4. การล้อเลียนปมด้อยของเพื่อน เป็นสิ่งไม่ปกติ	0.0	0.0	5.0	95.0
5. การวิเคราะห์ความขัดแย้งล่วงหน้า ไม่ใช่เพื่อสร้างความได้เปรียบในการเอาชนะอีกฝ่ายหนึ่ง	4.0	12.0	26.0	58.0
6. การทำกิจกรรมร่วมกันกับ คู่กรณี ก่อให้เกิดประโยชน์ลดการทะเลาะกัน	0.0	14.0	24.0	62.0

หมายเหตุ: จำนวนผู้ตอบ 35 คน

จากตารางที่ 1. การสำรวจทัศนคติในสันติวัฒนธรรมของ ครูและนักเรียนที่เข้ารับการอบรมพบว่า แนวโน้มภาพรวมทัศนคติในด้านสันติธรรมภายหลังจากการอบรมมีอัตราส่วนที่ค่อนข้างสูง ส่งผลด้านบวกต่อการปฏิเสธความรุนแรง โดยเฉพาะทัศนคติที่กล่าวได้ว่าอาจเป็นเหตุปัจจัยส่งผลต่อความรุนแรงหรือไม่ อย่างเช่น การไม่เห็นด้วยเลยกับการล้อเลียนปมด้อยของเพื่อนว่าเป็นสิ่งปกติ ใดๆ ก็ทำกัน และทัศนคติในชีวิตประจำวันของเราการฟังดีกว่าการพูด เพื่อจะได้เข้าใจอารมณ์ความต้องการความรู้สึกของคนอื่น สูงถึงร้อยละ 95 และ 85 ตามลำดับ ในตารางที่ 1 แสดงร้อยละของทัศนคติในด้านสันติวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การวัดทัศนคติจะเป็นการตีหากดำเนินการในลักษณะ การติดตามผลระยะยาว เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงที่มั่นคงและยั่งยืนมากกว่า งานวิจัยนี้จึงไม่ได้เก็บข้อมูลเปรียบเทียบก่อนหลังการอบรม (ซึ่งเป็นการอบรมระยะสั้นเพียง 1 หรือ 2 วัน) แต่อาจพิจารณาจากความต่อเนื่องด้านสันติวัฒนธรรมของแต่ละโรงเรียนต่อไปในอนาคต

ผลการสำรวจความรู้ ความเข้าใจด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาก่อนและหลังการอบรม ผลการสำรวจก่อนและหลังอบรม

ตารางที่ 2 แสดงร้อยละของความรู้ ความเข้าใจด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาก่อนและหลังการอบรม
Table 2: Percentage Distribution of Knowledge and Understanding of a Culture of Peace in Educational Institutions Before and After the Training

คำถาม	คำตอบที่ถูกต้อง	ก่อนการอบรม (ร้อยละของ ผู้ที่ตอบถูก)	หลังการอบรม (ร้อยละของ ผู้ที่ตอบถูก)	Sig.
เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นแล้ว เราไม่ควรทำอย่างไร	ข. ทำร้ายร่างกายอีกฝ่าย	82.4	90.6	.332
หากใช้การเจรจาแบบมีหลักการ (Principle Negotiation) การแบ่งฟักทองของเด็กสองคน จะเป็นอย่างไร	ค. ถามหาความต้องการ/ จำเป็นในการใช้ฟักทอง	47.1	91.5	.002*
เทคนิคใดเป็นเทคนิคการสาน เสวนาเพื่อสันติที่ถูกต้อง	ค. การพูดเพื่อเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์ของ คู่ขัดแย้งไปในทางที่ดี	52.9	80.4	.004*
ข้อใดถูกต้องเกี่ยวกับหลักการ ไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง	ค. เป็นการพูดคุยโดยมี คนกลาง โดยคู่กรณีเป็น คนตัดสินใจร่วมกัน	64.7	92.6	.011*
สันติวัฒนธรรมเป็นการเรียนรู้ เกี่ยวกับเรื่องอะไร	ก. วัฒนธรรมที่เคารพ ความหลากหลาย	97.1	98.2	.320
ข้อใดไม่เป็นบุคลิกหรือ สถานการณ์ในการเผชิญ ความขัดแย้ง	ง. ยอมตาย	55.9	87.5	.014*
จำนวนผู้ตอบ		35	30	

จากตารางที่ 2. แสดงถึงการเข้าใจและมีความรู้ในด้านสันติวัฒนธรรมมากขึ้นหลังจากได้รับการอบรม ผลจากการตอบแบบสอบถามสามารถตอบได้มากกว่าก่อนการอบรม แสดงให้เห็นถึงการเข้าใจที่ถูกต้อง เกือบเท่าตัวในทุกคำถาม โดยเฉพาะคำถาม สันติวัฒนธรรมเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่เคารพ ความหลากหลาย ผู้เข้ารับการอบรมตอบได้ถูกต้องเกือบร้อยละหนึ่ง

อาจกล่าวได้ว่า น่าจะเป็นการเข้าใจวงจรและกระบวนการสันติวัฒนธรรม กลุ่มเป้าหมายผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจกระบวนการของสันติวัฒนธรรม เมื่อเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้ง ไม่ควรขยายหรือก่อให้ ความขัดแย้งรุนแรงขึ้นด้วยการกระทำในทางลบ เช่น การทำร้ายร่างกายกัน หากมีการเจรจาต้องมีความรู้ และเข้าใจในหลักการเจรจาอย่างมีหลักการ แสวงหาความต้องการ/ความจำเป็นของคู่กรณี ดังตัวอย่าง

สถาบันพระปกเกล้า

ของการถามหาความต้องการ/จำเป็นในการใช้ฟักทอง และหากกรณีความขัดแย้งมีการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย คนกลางไกล่เกลี่ยไม่ใช่ผู้ตัดสินใจแทน ต้องให้คู่กรณีเป็นคนตัดสินใจร่วมกัน และคนกลางต้องฟังอย่างเข้าใจ เปลี่ยนความขัดแย้งคู่กรณีเป็นไปในทางที่ดี

2. สันติวัฒนธรรมและพหุวัฒนธรรมของ 3 โรงเรียน

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอข้อมูลของโรงเรียน 3 แห่ง คือ โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญ 1 โรงเรียน โรงเรียนเอกชนสามัญที่มีการเรียนร่วมระหว่างไทยพุทธกับศาสนาอื่น 1 โรงเรียน และโรงเรียนเอกชนสามัญที่มีการเรียนภาษาจีนและวัฒนธรรมจีน 1 โรงเรียน ทั้ง 3 โรงเรียนมีความเหมือนและความต่างกัน **ความเหมือนกัน** พบปัญหาการบูลลี่ (Bully) ทั้ง 3 โรงเรียนพบการล้อเลียน/พูดจาดูถูก เช่น เรื่องรูปร่าง ภาษา สีดวง หรือชื่อ ครอบครัว มีความขัดแย้งระหว่างนักเรียน มีการทะเลาะวิวาท หรือกระทบกระทั่งเล็กน้อยในหมู่นักเรียน แม้ไม่รุนแรงถึงขั้นร้ายแรงแต่ก็สร้างบรรยากาศไม่ดี การแก้ปัญหาโดยใช้การพูดคุย ทั้งหมดเน้นใช้การพูดคุย ไกล่เกลี่ย ให้ความสำคัญมากกว่าการใช้โทษทางกายภาพ บทบาทของครูและผู้บริหาร ครูและผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาคือ เป็นตัวกลางและเสริมสร้างคุณธรรม **ความแตกต่าง** เช่น การทะเลาะเรื่องทำความสะอาด หรือการล้อเลียนภาษามีปัญหาด้านสุขภาพจิต เช่น ภาวะซึมเศร้า ความขัดแย้งแน่นที่ การพูดจาบั่นทอน/บูลลี่ระหว่างนักเรียนต่างศาสนาและรุ่นพี่-รุ่นน้อง มีการแก้ปัญหาด้วยการสร้างความเข้าใจข้ามศาสนาและการทำกิจกรรมรวม เช่น เข้าค่าย กีฬาสี เครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก ปัญหาที่มีทั้ง บูลลี่ ขโมยของ การกรีดกระเป๋าล้อและคบเพื่อนต่างเพศ การแก้ไขใช้วิธีจิตวิทยาอย่างละเอียด เช่น การให้ผู้บริหารคุยตัวต่อตัว การทำบันทึกข้อตกลง และการสอนเรื่องกฎหมาย (พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์)

2.1. โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญ โรงเรียนสุทธิศาสตร์วิทยา อำเภอธวัชชัย

1. ข้อมูลพื้นฐาน

เดิมเป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม (ปอเนาะ) สอนวิชาศาสนาเพียงอย่างเดียว ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม โดยเปิดสอนทั้งวิชาการศาสนาและสามัญควบคู่โรงเรียน มีนักเรียน จำนวนประมาณ 1,300 คน มีการเรียนการสอนระดับอนุบาล 1-3 จนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีครูจำนวน 127 คน มีหอพัก และนักเรียนที่อาศัยที่หอพักประจำ 400 กว่าคน การเรียนการสอน สอนศาสนาตอนเช้า ตอนบ่ายสอนสามัญ มีนักเรียนชั้น ม. 6 เป็นแกนนำนักเรียน มีการตั้งชุมนุมต่างๆ สำหรับนักเรียนหอพักเรียน ตอนกลางคืนมีเรียนอัลกุรอานเพิ่ม นักเรียนมาจากหลายพื้นที่ เช่น จากอำเภอบ้านฉาง อำเภอบางบาล จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนนทบุรี และจากจังหวัดปัตตานี

มาอยู่ที่หอพักร่วมกัน ในวันพุธจะมีกิจกรรมนันทนาการ ให้กับเด็กหอได้ขับร้องละครเวที มีมุม friend corner ให้ได้ระบาย มีการตีกองเล็ก มีการวาดรูปในประเด็นความขัดแย้งทางความคิด

2. ความเป็นมาข้อมูลพื้นฐาน สถานการณ์ด้านสันติวัฒนธรรมในสถาบันของท่าน เป็นอย่างไร? (ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น กับการจัดการความขัดแย้งในสถานศึกษา)

ความขัดแย้งมีบ้างและมีความต่างกันระหว่างเด็กหอพักกับเด็กนักเรียนที่ไปกลับ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เช่นเด็กนักเรียนกับเด็กนักเรียน จะมีฝ่ายกิจการนักเรียนคอยดูแล เช่นเด็กม. 1 ชกต้อย กัน พอขึ้นม. 2 ก็ปรับตัวได้ นอกจากนี้ มีพฤติกรรมการล้อเลียนอยู่บ้าง เช่น การล้อรูปร่างว่าอ้วน การล้อการพูดไทยไม่ชัด ล้อการใช้ภาษาของตนเองเช่น การใช้ภาษามลายู การล้อว่าไม่น่าจะสามารถเข้าเรียนในห้องเรียนนี้ได้ ความขัดแย้งเรื่องการทำความสะอาดของเพื่อนที่บางคนทำความสะอาดบางคนไม่ทำ ปัญหาการเป็นโรคซึมเศร้าในนักเรียนบางคน

3. การจัดการกับความขัดแย้งที่ผ่านมา

ความขัดแย้งเรื่องการทำความสะอาด จะเรียกเด็กทั้ง 2 คนมาคุยกัน โดยสถานนักเรียน หรือหากถูกล้อเลียนก็พูดต่อว่ากลับไป อายุก็มีความสำคัญคือ น้องมัธยมศึกษาตอนต้นอาจขาดความยับยั้งชั่งใจ พอเรียน มัธยมศึกษาตอนปลายเริ่มเป็นผู้ใหญ่ขึ้น ใจเย็นมากขึ้น หรือหากน้องมีความเครียดสถานักเรียน จะเข้าไปช่วยปลอบให้กำลังใจ รวมถึงการทำโครงการฮีลใจ นอกจากนี้ มีการปรึกษา ระบายกับครูถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

4. ปัจจัยใด หรืออะไรที่จะทำให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา

โครงสร้างพื้นฐานของสถานศึกษา ชั่วโมงการเรียนการสอน การให้โอกาสนักเรียนได้ร่วมกิจกรรม การบริหารจัดการของสถานักเรียน การบริหารอารมณ์และการสื่อสารของครู ผู้ปกครองที่คาดหวังกับลูกสูงเกินไป การไม่ใช้อำนาจเหนือกว่าของความเป็นรุ่นพี่

5. แนวทางในการสร้างสันติวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร ควรมีแนวทางใดบ้าง /ข้อเสนอแนะเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสถานศึกษา และอื่นๆ

โครงการฮีลใจ เป็นโครงการที่เสนอกับสถาบันพระปกเกล้า ผู้จัดอยากให้ความรู้เรื่องปัญหาสุขภาพจิตเด็ก อยากให้สุขภาพจิตเด็กดีขึ้นมากกว่านี้ ไม่อยากให้เด็กเครียด จากปัญหาซึมเศร้าที่เด็กเผชิญได้เปิดวิดีโอให้เด็กนักเรียนได้ดูวิดีโอ หาหนังสือท่อนสังคม และให้เด็กดู และให้เขาวิเคราะห์ ว่าหนังสือนี้สะท้อนอะไร เช่น การโดนบูลลี่ (Bully) ในชีวิตประจำวัน

สถาบันพระปกเกล้า

ห้องเรียนที่โครงสร้างเหมาะกับการเรียน การบริหารจัดการเรื่องเวลาเรียน การจำแนกปัญหาให้ชัดเจนระหว่างเด็กหอพักกับเด็กที่ไปกลับ การรับฟังข้อเสนอแนะจากนักเรียนและนำไปปฏิบัติ การบริหารจัดการเรื่องการสอนของครู เช่น ดิดบอร์ดให้นักเรียนเขียนในกระดาษไปแปะไว้เพื่อบอกความต้องการของนักเรียน

2.2. โรงเรียนเอกชนของไทยพุทธ โรงเรียนธีรวิทยา อำเภอเบตง

1. ข้อมูลพื้นฐาน

โรงเรียนธีรวิทยา พื้นที่โรงเรียน 5 ไร่ มีการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวนนักเรียน 770 คน จำนวนครู 43 คน มีเด็กนักเรียนศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม นักเรียนพุทธมากที่สุด 75% อิสลาม 20 กว่าเปอร์เซ็นต์ เน้นการอยู่ร่วมกันมีการสร้างเครือข่ายกับโรงเรียนภายนอก เช่น กองร้อยตระเวนชายแดน มีการส่งเสริมอัตลักษณ์ เช่น การสวดมนต์ การให้มีห้องละหมาด มีกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพหุวัฒนธรรม

2. ความเป็นมาข้อมูลพื้นฐาน สถานการณ์ด้านสันติวัฒนธรรมในสถาบันของท่าน เป็นอย่างไร? (ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น กับการจัดการความขัดแย้งในสถานศึกษา)

นิยามถึงสันติวัฒนธรรม คือ สิ่งที่ดีเจริญงอกงาม อยู่ร่วมกันได้ เคารพสิทธิผู้อื่น ใช้เหตุผล มีความสามัคคี ไม่รุนแรง มีอารยะ ความเจริญรุ่งเรือง การ ส่งเสริมศาสนาต่างๆ ประเพณีทั้งปีใหม่อิสลาม ตรุษจีน จะมีการให้หยุดทำกิจกรรมส่งเสริมกิจกรรมของแต่ละศาสนาและโรงเรียนก็ยินดีให้ไปร่วมกิจกรรมของศาสนาอื่น

เมื่อเกิดความขัดแย้งก็จะพูดคุยกันให้เข้าใจ การทำความเข้าใจศาสนาอื่น การกิน การแต่งกาย ประเด็นการพูดจาขึ้นทอนเรื่องรูปร่างหน้าตาล้อเลียน เรื่องความสูง เรื่องสีผิว ล้อเลียนชื่อพ่อแม่ บางครั้งน้องพูดจาบูลลี่รุ่นพี่ รุ่นพี่ก็ไม่อยากไปมีเรื่องด้วย

ภาษาพูดขอให้พูดภาษากลางเพื่อความเข้าใจกันในการสื่อสาร

3. การจัดการกับความขัดแย้งที่ผ่านมา

หากเกิดการพูดจาบูลลี่ (Bully) หรือพูดไม่ดี แกนน่านักเรียนจะแจ้งผู้บริหาร ครู ผู้บริหาร ครูจะเรียกมาสอนมาพูดคุยว่าไม่ควรทำแบบนั้น

วิธีการแก้ปัญหาด้วยการเยี่ยมบ้าน การให้กลับไปทบทวนตัวเอง การเน้นพูดคุยกันไม่ใช่ความรุนแรง ให้เด็กมาคุยกันโดยมีคุณครูประจำชั้นให้ข้อโทษซึ่งกันและกันให้กอดกัน ความสัมพันธ์ก็เกิดขึ้นระหว่างเด็กนักเรียนด้วยกัน และนักเรียนกับครู บางครั้งเด็กจบบไปแล้วก็ยังกลับมาหาคุณครูเพราะคิดถึงคุณครู คุณครูพยายามใช้เหตุผลจากการปรับความเข้าใจไม่ใช่อารมณ์ให้เด็กได้ระบาย

การทำกิจกรรมสานสัมพันธ์พี่น้อง มีการเข้าค่าย มีฐานให้เล่น ส่วนใหญ่เป็นแนวสร้าง
ความสามัคคี

4. ปัจจัยใด หรืออะไรที่จะทำให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา

การสร้าง ทำความเข้าใจศาสนาอื่น และการยอมรับซึ่งกันและกัน การฟังซึ่งกันและกัน เช่น
น้องๆ ควรฟังพี่ควรใช้เหตุผล

การใช้เหตุผล ใช้ความใจเย็น ไม่เอาอารมณ์ร้อนๆ มาสู้กัน ให้ลดอารมณ์ลงและใช้เหตุผล
มากขึ้น

การไม่สร้างกติกาคู่แข่งที่เคร่งครัดเกินไป เช่น การแต่งกาย การไว้ทรงผม โดยอาจมีการตักเตือนก่อน

5.แนวทางในการสร้างสันติวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร ควรมีแนวทางใดบ้าง /ข้อเสนอ แนะเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสถานศึกษา และอื่นๆ

แนวทางในการส่งเสริมสันติวัฒนธรรม จัดกีฬาชุมชนสานสัมพันธ์พานักเรียนเข้าร่วม มีการพบปะ
ผู้นำศาสนา มีการร่วมกิจกรรมกวนอาซูลอ มีกีฬา มีการทำความเข้าใจความแตกต่างของศาสนา

โครงสร้าง เช่น สนามบาสที่มีโดม เพื่อป้องกันอากาศร้อน มีสนามที่เพียงพอ

2.3.โรงเรียนเอกชนจีน โรงเรียนจงฝามูลนิธิ อำเภอเบตง

1. ข้อมูลพื้นฐาน

โรงเรียนนี้จัดตั้งขึ้นโดยพ่อค้าประชาชนชาวอำเภอเบตง เดิมมีฐานะเป็นโรงเรียนราษฎร์ของ
เอกชน มีนาย ไส่เลียง ฟัดเป็นเจ้าของ และนายอึ้งฟิ่งงี้ แซ่อึ้ง เป็นผู้จัดการ นายวิจิต ยุ่นยะสิทธิ์ เป็นครูใหญ่
คนแรก ประมาณปี พ.ศ.2466 ได้เปิดทำการสอนครั้งแรก ที่สมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนจงฝามูลนิธิ

ปัจจุบันโรงเรียนจงฝามูลนิธิมีการจัดการเรียนการสอน 3 ระดับ คือ อนุบาล, ประถม และ
มัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 6 การบริหารของโรงเรียนจงฝามี ประธานบริหาร มีประธานกรรมการ ผู้อำนวยการ
โรงเรียน มีคุณครู 102 คน จำนวนเด็ก 788 คน (เตรียมอนุบาลจนถึง ม.6) เน้นหลักการบริหาร นำดู
นำอยู่ นำเรียน นักเรียนมาจากหลายพื้นที่ภาคเหนือก็มี โรงเรียนไม่ได้มีหอพัก คนจากต่างจังหวัดมาอยู่
ที่นี้เยอะ

2. ความเป็นมาข้อมูลพื้นฐาน สถานการณ์ด้านสันติวัฒนธรรมในสถาบันของท่าน เป็นอย่างไร? (ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น กับการจัดการความขัดแย้งในสถานศึกษา)

สันติวัฒนธรรม คือ อยู่เย็นเป็นสุข ปลอดภัย อยู่อย่างสบายใจ ใช้คุณธรรมในการจัดการ
แตกต่างได้ไม่แตกแยก การอยู่กันอย่างมีกฎเกณฑ์

สถาบันพระปกเกล้า

มีเด็กอิสลามมาเรียนร่วมกับเด็กไทยพุทธด้วย แต่เคารพในความต่างทางศาสนา ไม่ใช่คำว่า ไหว้ครู แต่ใช้คำว่ามอบตัวเป็นศิษย์ การจัดอาหารภาชนะแยกไม่ใช่ของร่วมกัน กิจกรรมสวดมนต์เด็กอิสลาม จะแยกไปเรียนเรื่องคุณธรรม คริสต์ 10% อิสลาม 20 กว่าเปอร์เซ็นต์ ที่เหลือเป็นไทยพุทธ กิจกรรมเซดสิ่งโต เด็กอิสลามก็เข้ามาร่วมได้

ความขัดแย้งระหว่างนักเรียน เช่น การบูลลี่ (Bully) กัน การทำร้ายร่างกายกันเล็กน้อย ขโมยของ การกรีดกระเป่า การคบเพื่อนต่างเพศความขัดแย้งระหว่างครูแทบไม่มี

3. การจัดการกับความขัดแย้งที่ผ่านมา

มีระบบพี่ดูแลน้อง น้องเคารพพี่ มีนักศึกษาวิชาทหารช่วยเหลือน้อง แบบคารวะธรรม ให้คำปรึกษา ร่วมคิด ร่วมแก้ ครูจะเชิญผู้ปกครองมาคุยหากมีปัญหาที่โรงเรียน ให้โอกาสเด็กได้ปรับตัว ให้เพื่อนช่วยเพื่อนก่อน จิตอาสา ช่วยเพื่อนๆ ตักเตือนใกล้เกลี่ย ใกล้เคียงกว่าเรา หากคุยไม่ได้ก็ไปครูแนะแนว หรือผู้บริหาร

ผู้อำนวยการโรงเรียนจัดการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยเชิญนักเรียนมาห้องของผู้บริหาร ผอ. สบตา ส่งยิ้ม สัมผัส ก็จะถามคุณครูว่าคุณครูมีปัญหานี้ได้พูดจนสบายใจ และมีการขอโทษกัน แต่หากทำร้ายร่างกาย จะถามว่าจะให้ทำอะไร เช่น ให้กางแขนหรือให้ตีด้วยไม้เบาๆ บางกรณีจะแยกคุยทีละฝ่าย และต้องใช้จิตวิทยา การขอโทษอีกฝ่ายโดยคนกลางขอโทษแทนคุณครูก่อนเลย เช่น โทรหาดำรงเพื่อให้เด็กยอม พูดความจริง หากเป็นเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศก็จะเชิญพ่อแม่ของนักเรียนมาด้วย แยกคุยทีละฝ่าย และหาข้อตกลงร่วมกัน เมื่อตกลงกันได้ก็จะมีการทำบันทึกข้อตกลงไว้ บางกรณี เด็กกรีดกระเป่าก็จะคุย โดยผู้อำนวยการใช้จิตวิทยาเพื่อให้คนทำยอมรับความจริง ยอมรับผิดว่าไปกรีดกระเป่า ต่อมานักเรียน มีการสารภาพกับครูประจำชั้น และขอโทษเพื่อน

หากเป็นในสื่อโซเชียลครูจะให้ความรู้เรื่องพรบ.คอมพิวเตอร์เพื่อไม่ทำผิด ผอ. จะย้ำว่าอย่าลงเฟซบุ๊ก หรือออกสื่อ ให้มาพูดคุยกัน

4. ปัจจัยใด หรืออะไรที่จะทำให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา

สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ผู้บริหาร ครู สถานักเรียน แคนน่านักเรียน การรับฟังผู้อื่น อย่างเข้าอกเข้าใจ การขอโทษหากเรากระทำผิด แก้ไข ไม่แก้ตัว การสอนคุณธรรมให้กับครู นักเรียน ได้มีคุณธรรม การทำความดีร่วมกัน

5. แนวทางการสร้างสันติวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร ควรมีแนวทางใดบ้าง /ข้อเสนอแนะเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสถานศึกษา และอื่นๆ

การทำงานเป็นทีม เช่น สหวิชาชีพ มีการบูรณาการการทำงานร่วมกัน การเข้าใจวัฒนธรรมของคนต่างศาสนา

การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับเด็ก จัดกิจกรรมร่วมกัน วันเด็กให้นักเรียนคิดกิจกรรมมา
การพัฒนาโรงเรียนโดยให้เด็กคิด ครูเป็นโค้ชไม่จำเป็นต้องแสดงหรือเล่นเอง

การทำกิจกรรมโดยการสนับสนุนจากโรงเรียน เช่น อุปรกรณ์กีฬา

3 การขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา : ผลการนำเสนอ 7 โรงเรียน

โครงการวิจัยได้จัดกิจกรรมการนำเสนอโครงการ “สันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา จังหวัดยะลา”
วันที่ 10 กรกฎาคม 2567 สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล จัดกิจกรรมการนำเสนอโครงการ “สันติวัฒนธรรม
ในสถานศึกษา จังหวัดยะลา” ณ ห้องประชุมขุนศิลป์ (อาคารครูสัมพันธ์) สำนักงานศึกษาธิการภาค 7
จังหวัดยะลา โดยมีครูและนักเรียนจากโรงเรียนเอกชนในจังหวัดยะลา จาก 6 อำเภอ จำนวน 7 โรงเรียน
เข้าร่วมกิจกรรมนำเสนอโครงการ ประกอบด้วย 1. โรงเรียนมุสลิมศึกษา อำเภอเมืองยะลา, 2. โรงเรียน
ปัญญาวิทยา อำเภอกงปิ่น, 3. โรงเรียนแสงจริยธรรมวิทยา อำเภอรามัน, 4. โรงเรียนรัศมีศาสน์อนุสรณ์
อำเภอบันนังสตา, 5. โรงเรียนสุทธิตาสน์วิทยา อำเภอธารโต, 6. โรงเรียนธีรวิทยา อำเภอเบตง, และ
7. โรงเรียนจงฬามูลนิธิ อำเภอเบตง ซึ่งเป็นการต่อยอดจากการเข้าอบรมโครงการสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา
จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 7 - 8 กุมภาพันธ์ 2567 โดยแต่ละโรงเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปดำเนินโครงการ
ขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาของตน และกลับมานำเสนอต่อคณาจารย์ในวันที่ 10 ก.ค. 67
ทั้งนี้ กิจกรรมที่นักเรียนได้ดำเนินการ ได้แก่ คลิปหนังสือ สื่อประชาสัมพันธ์ในโรงเรียน รวมทั้งการนำ
ความรู้และกิจกรรมที่ได้รับจากการอบรมไปอบรมต่อให้กับนักเรียนในโรงเรียนของตน

ตารางที่ 3 ชื่อโรงเรียนและกิจกรรมด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา

Table 3: List of Schools and Peace Culture Activities in Educational Institutions

โรงเรียน	กิจกรรม
1. โรงเรียนปัญญาวิทยา อำเภอกงปิ่น	โครงการต่อต้านการบูลลี่ในสถานศึกษา อบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การไม่บูลลี่ ในสถานศึกษา
2. โรงเรียนสุทธิตาสน์วิทยา อำเภอธารโต	โครงการฮีลใจ กิจกรรมอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างพื้นที่ให้นักเรียนได้มา พูดคุยกัน มีการใช้เกมส์ต่างๆ

สถาบันพระปกเกล้า

3. โรงเรียนมุสลิมศึกษา อำเภอเมืองยะลา	โครงการซึ่งกันและกัน กิจกรรมจัดทำหนังสือ เปิดหนังสือเรื่องใจเขาใจเรา และแสดง ความคิดเห็นจากหนังสือ เกมสัสายสัมพันธ์(เชือก) และป้องกัน กระชับมิตร (คิบลูกป้องกัน)
4. โรงเรียนแสงจริยธรรมวิทยา อำเภอรามัน	โครงการเยาวชนต้นแบบเสริมสร้างพลังบวก ทำหนังสือ มีการเขียนระบายความเศร้า โดยไม่ระบุชื่อ
5. โรงเรียนรัศมีศาสนอนุสรณ์ อำเภอบันนังสตา	โครงการรณรงค์ต่อต้านการล้อเลียนในโรงเรียน กิจกรรมบอร์ดพุดได้ รณรงค์ต่อการบูลลี่ในโรงเรียน ถอดบทเรียนการบูลลี่ในโรงเรียน
6. โรงเรียนจงฬามูลนิธิ อำเภอเบตง	โครงการอ่อนโยน แต่... ไม่อ่อนแอ กิจกรรมจัดอบรมให้ความรู้ กิจกรรมเกมเชือก และเกมแปง ทำคลิปและชมคลิปวิดีโอ
7. โรงเรียนธีรวิทยา อำเภอเบตง	สืบสานวัฒนธรรมสู่สายสัมพันธ์ กิจกรรมเข้าค่ายสานสัมพันธ์ อบรมโดยใช้เกมส์ต่างๆ

สำหรับรูปธรรมของการขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา พิจารณาได้จากกลไกในการขับเคลื่อนโครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่ขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง เช่น 1. คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสันติวัฒนธรรมสถาบันต่างๆ มีกลไกและผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน คำสั่งดังกล่าวเป็นการลงนามโดยผู้บริหารแสดงถึงความมุ่งมั่น ตั้งใจในการผลักดันให้เกิดสันติวัฒนธรรม 2. โครงการและกิจกรรมในการตอบสนองต่อทางด้านสันติวัฒนธรรม ที่คิดและผลักดันร่วมกันโดยบุคลากรในสถาบัน โดยมีสถาบันพระปกเกล้าร่วมสนับสนุนงบประมาณ

อภิปรายผลการวิจัย

การนำรูปแบบการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ไปประยุกต์ด้วยการอบรมผู้บริหารคณาจารย์ในสถานศึกษา ผลจากแบบสอบถามพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้นจากการวัดผลก่อนและหลังอย่างมีนัยสำคัญ และจากแบบสำรวจทัศนคติพบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่เอื้อ และส่งเสริมสันติวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน นอกจากนี้ผลเชิงบวกในห้องเรียนแล้ว สิ่งสำคัญคือ ภายหลังจากอบรมเสร็จสิ้น เกิดความยั่งยืนด้วยการมีกลไกที่เป็นรูปธรรม และเกิดการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง

คนที่แตกต่างกัน กลไกที่มีความยั่งยืนนอกจาก โครงการที่จัดในช่วงอบรมแล้ว ผู้บริหารแต่ละสถานศึกษายังมีการผลักดันให้ผู้นำนักศึกษา เช่น สถานักเรียน ดำเนินโครงการด้านสันติวัฒนธรรมในปีต่อไปอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานของ Bercovitch ที่เห็นว่าความยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ ต้องเน้นการจัดการกับปัญหาความรุนแรงด้วย การเน้นแก้ปัญหาทั้งโครงสร้างและสถาบัน (Structures and Institution) และการสร้างความสัมพันธ์ (Relationships) (Bercovitch et al., 2009) กล่าวคือ ด้วยการสร้างหรือจัดตั้งสถาบันขึ้นมาเพื่อลดมุมมองด้านลบต่อกัน และวิธีเน้นการสร้างความสัมพันธ์ เพื่อเปลี่ยนแปลงความเชื่อทัศนคติ อารมณ์ร่วมกันระหว่างผู้คนในสังคม ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืน

จากการวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหาแต่ละสถานศึกษา ทำให้ค้นพบว่าแต่ละสถาบันมีความขัดแย้งแนวทางการแก้ไขและการขับเคลื่อนกิจกรรมที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับที่ ศศิรัศม์ วีระไวทยะ (Sasirath, 2011) ได้กล่าวถึง การวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหาแต่ละพื้นที่ และวิเคราะห์ศักยภาพเครือข่ายเป็นสิ่งสำคัญ จะทำให้เข้าใจว่าใคร หรือองค์ประกอบใดที่มีอิทธิพลหรือมีบทบาทต่อการแสดงพฤติกรรมของนักเรียน ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ จะทำให้สถานศึกษาทราบว่าเครือข่ายใดจะเป็นแกนนำของเครือข่ายในการสร้างให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา โดยแต่ละเครือข่ายจะมี node หรือศูนย์กลางของเครือข่าย ที่อาจเกิดจากการแต่งตั้งและเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ บุคคลเหล่านี้จะเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลง

การอบรมที่ผ่านมายังสอดคล้องกับที่ UNESCO (2007) ได้เสนอสิ่งจำเป็นในการสร้างสันติวัฒนธรรมว่าประกอบด้วยหลายด้าน เศรษฐกิจ ประชาธิปไตย สังคม ด้านสิทธิมนุษยชน ความเท่าเทียมระหว่างเพศ รวมถึงด้านการศึกษาด้วยการปลูกฝังวัฒนธรรมสันติภาพ/สันติวัฒนธรรมผ่านระบบการศึกษา (Foster a Culture of Peace through Education) โดยการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้มีเนื้อหาในการกระตุ้นให้เกิดคุณค่า ทัศนคติ และพฤติกรรมเกี่ยวกับสันติภาพซึ่งประกอบด้วย ความสงบ การแก้ไขความขัดแย้ง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสร้างข้อตกลงร่วมกัน และการปฏิบัติที่ไร้ความรุนแรง

จากปัญหาการบูลลี่ (Bully) ทั้ง 3 โรงเรียนพบว่ามีกรณีล้อเลียน/พุดจาตุถูก เช่น เรื่องรูปร่าง ภาษา สีสผิว หรือชื่อ ครอบครัว มีความขัดแย้งระหว่างนักเรียน มีการทะเลาะวิวาทหรือกระทบกระทั่งเล็กน้อยในหมู่นักเรียน แม้ไม่รุนแรงถึงขั้นร้ายแรงแต่ก็สร้างบรรยากาศไม่ดี การทะเลาะเรื่องทำความสะอาดหรือการล้อเลียนภาษา มีปัญหาด้านสุขภาพจิต เช่น ภาวะซึมเศร้า ขโมยของ การกรีดกระเป่า และคบเพื่อนต่างเพศ โรงเรียนได้ใช้วิธีการจัดการแก้ปัญหาโดยใช้การพูดคุย ไกล่เกลี่ย ทำความเข้าใจมากกว่าการใช้โทษทางกายภาพ ครูและผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหา เป็นตัวกลาง และเสริมสร้างคุณธรรม การสร้างความเข้าใจข้ามศาสนาและการทำกิจกรรมรวม เช่น เข้าค่าย กีฬาสี เครือข่ายกับหน่วยงานภายนอก ใช้จิตวิทยา การทำบันทึกข้อตกลง รวมถึงการสอนเรื่องกฎหมาย การขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรม

สถาบันพระปกเกล้า

ในสถานศึกษา สอดรับกับสิ่งที่แต่ละโรงเรียนได้จัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น โรงเรียนได้จัดทำโครงการ สันติวัฒนธรรมต่างๆ ต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเข้าใจและต่อต้านการบูลลี่ในสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรม หลากหลายเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียน ผ่านการอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำกิจกรรม ที่ช่วยส่งเสริมพลังบวก เช่น การจัดทำหนังสือ, การทำกิจกรรมเกมส์ต่างๆ เช่น เกมเชือกและเกมแบ่ง, การทำคลิปและชมคลิปวิดีโอ รวมถึงการจัดบอร์ดพูดได้เพื่อต่อต้านการล้อเลียนในโรงเรียน ทั้งนี้ยังมีการใช้ กิจกรรมที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมและการสร้างสายสัมพันธ์ในกลุ่มนักเรียนอย่างเป็นระบบ เช่น การเข้าค่าย และอบรมด้วยเกมส์ สร้างพื้นที่ให้นักเรียนได้พูดคุยและแสดงความคิดเห็น พร้อมทั้งให้โอกาสในการระบาย ความเศร้าและช่วยเสริมสร้างจิตใจให้แข็งแกร่งและเป็นบวก

แนวทางในการสร้างสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นทำได้หลายแนวทาง รวมถึงการใช้ศิลปะทำให้นักเรียน เกิดการมีส่วนร่วมกล้าแสดงออกมากขึ้นจากกิจกรรมนิยามความหมายของสันติวัฒนธรรมผ่านการวาดรูปภาพ เป็นการวาดภาพส่วนบุคคลของผู้เข้าร่วมรับการอบรม โดยให้มีการวาดรูปและตั้งชื่อรูปภาพสังเกตว่า คนเข้าร่วมสามารถวาดรูปภาพออกมาได้อย่างหลากหลายและสอดคล้องกับนิยามความหมายของ สันติวัฒนธรรมและมีการตกแต่งรูปภาพได้อย่างสวยงามโดยรูปภาพจะสะท้อนทั้งความหมายของการต่อต้าน ความรุนแรง การอยู่ร่วมกัน การส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ ความสามัคคี และมีคำพูดที่ติดตลก สอดแทรกเข้าไปในรูปภาพ ทำให้บรรยากาศไม่เคร่งเครียด ผู้เข้าร่วมหลายคนนั่งวาดนอนวาดกัน อย่างสนุกสนานและสามารถจำความหมายของสันติวัฒนธรรมได้ดียิ่งขึ้นเมื่อถามว่าสันติวัฒนธรรมคืออะไร ก็ให้ไปเชื่อมโยงกับภาพที่ตนเองว่า สอดคล้องกับงานของมณีนาน มามะ และคณะ (Mannanan et al., 2019) พบว่าการใช้ศิลปะมีบทบาทในการฟื้นฟูสังคมทั้ง ในระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน สถาบัน การศึกษา มีการนำหลักสันติวิธีมาบูรณาการกับหลักสูตรศิลปศึกษา โดยอธิบายปฏิสัมพันธ์ระหว่างศิลปะ ศึกษาและสันติศึกษา ข้อค้นพบคือการใช้ทัศนศิลป์ ศิลปะ การแสดงภาพยนตร์และดนตรีซึ่งเกี่ยวข้องกับจิตใจ จะช่วยให้เกิดพัฒนาทางการเข้าใจผู้อื่น มีความรู้สึกร่วมกันเห็นอกเห็นใจ ศิลปะจึงเป็น ตัวกลางในการทำให้เกิดสันติสุขและความเข้าใจ

นอกจากนี้ บทบาทของครอบครัวและชุมชนมีความสำคัญในการหล่อหลอมเยาวชนให้ก้าวพ้น จากความรุนแรง เนื่องจากทั้งสองหน่วยนี้มีอิทธิพลโดยตรงต่อการเติบโตและการพัฒนาของเด็กและเยาวชน ครอบครัวคือ สถาบันแรกที่เด็กได้รับการอบรม สอนคุณค่าทางสังคม และเรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสม หากครอบครัวให้การสนับสนุนในด้านอารมณ์และความมั่นคงทางจิตใจ จะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความสามารถในการจัดการกับความเครียดหรือสถานการณ์ที่อาจนำไปสู่ความรุนแรง ส่วนชุมชนก็มี บทบาทสำคัญในการสร้างเครือข่ายสนับสนุนที่เด็กและเยาวชนสามารถพึ่งพาได้ ทั้งการให้โอกาส

ในการเรียนรู้ กิจกรรมที่เสริมสร้างทักษะชีวิต หรือการเป็นตัวอย่างที่ดีในด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ชุมชนที่มีความเข้มแข็งสามารถช่วยระงับและป้องกันการเกิดความรุนแรงได้ผ่านการมีส่วนร่วมของทุกคนในการดูแลกันและกัน

ความสำเร็จในการดำเนินงานสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาพิจารณาได้จาก

1. **การมีนโยบายและกลไกที่ชัดเจนและต่อเนื่อง** การที่สถานศึกษามีนโยบายและกลไกที่ชัดเจนในการส่งเสริมสันติวัฒนธรรม ผู้บริหารมีความเข้าใจและสนับสนุนในการดำเนินงาน เช่น การจัดทำแผนการดำเนินงาน มีงบประมาณ มีกลไกในการดำเนินงานที่ชัดเจน

2. **การสร้างความเข้าใจและการรับรู้** การที่นักเรียน ครู และบุคลากรในสถานศึกษามีความเข้าใจและรับรู้เกี่ยวกับแนวคิดและหลักการของสันติวัฒนธรรมอย่างชัดเจน โดยควรเป็นองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่

3. **มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสันติวัฒนธรรม** มีการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การไม่กลั่นแกล้งรังแกทางกาย วาจา ใจ เช่น การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับดนตรี กีฬา ศิลปะ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4. **การเรียนการสอน** มีการเรียนการสอนในหลักสูตร หรือการเรียนการสอนที่สอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษา

5. **ความขัดแย้งในสถานศึกษาลดลง** การที่มีความขัดแย้งลดลงหรือป้องกันปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจพิจารณาได้จากจำนวนเหตุการณ์ความรุนแรง การทะเลาะวิวาทที่ลดน้อยลงในสถานศึกษา และการกลั่นแกล้งรังแกลดลงทั้งในทางกายภาพและในทางออนไลน์

6. **การสร้างบรรยากาศที่สนับสนุน** การที่มีบรรยากาศ สภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่ส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติที่มีความเป็นมิตรและเอื้ออาทรต่อกัน

7. **เครือข่ายและการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง** การที่ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน รวมถึงผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนและดำเนินการตามแนวทางของสันติวัฒนธรรม

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการสร้างสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษามีหลายปัจจัย การขับเคลื่อนสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาจะเกิดความยั่งยืนขึ้นได้ ไม่ได้มาจากการทำงานเพียงลำพัง หรือโดดเด่นแต่เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง สอดคล้องกับที่ ศศิรัศม์ วีระไวทยะ (Sasirath, 2011) ได้กล่าวถึงความยั่งยืนมาจากการสร้างเครือข่ายร่วมกัน ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ได้แก่ แกนนำเครือข่าย ความรู้ความเข้าใจและบทบาทการมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่าย

สถาบันพระปกเกล้า

ความสัมพันธ์ภายในเครือข่าย ช่องทางการสื่อสารและผู้ประสานงานเครือข่าย ปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ชัดเจนและการสนับสนุนจากชุมชน

การเรียนการสอนในสถานศึกษาสามารถเป็นเครื่องมือหลักในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะและความรู้ของนักเรียนได้หลายด้าน รวมถึงการเสริมสร้างคุณธรรมและค่านิยมที่สำคัญ รวมถึงด้านสันติวัฒนธรรม สถานศึกษาจึงเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งในการทำให้เกิดสังคมที่สันติสุข ปราศจากการกลั่นแกล้งรังแก และอยู่กันด้วยความรักความเข้าใจ ผู้บริหารมีความสำคัญมากในการขับเคลื่อนงานด้านดังกล่าว ร่วมมือกับองคคพวยพทั้งในสถานศึกษาและในสังคม ซึ่งหมายรวมถึงครอบครัว ชุมชน ศาสนาและผู้ที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมและการระดมทรัพยากร การบูรณาการในการทำงานเปรียบเสมือนกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันในสถานศึกษาอย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอเชิงนโยบายด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาสันติวัฒนธรรมภายในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา โดยเน้นการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร ปลอดภัย และเอื้อต่อการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ประเด็นข้อเสนอแนะและผู้รับผิดชอบ

Table 4: Key Suggestions and Responsible Agencies/Persons

ประเด็นข้อเสนอแนะ	ผู้รับผิดชอบ/ผู้เกี่ยวข้อง
1. การสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเป็นมิตร ควรมีมาตรการในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรง การรังแกกัน หรือ การใช้กำลังในโรงเรียน รวมถึงการส่งเสริมบรรยากาศที่เป็นมิตรและเอื้อเพื่อนกันระหว่างนักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียน	<ul style="list-style-type: none">- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สป.)- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.)- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.)- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.)

ประเด็นข้อเสนอแนะ	ผู้รับผิดชอบ/ผู้เกี่ยวข้อง
<p>2. การพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมสันติวัฒนธรรมและการฝึกอบรม ควรมีการบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับสันติวัฒนธรรมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข</p> <p>2.1 การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร: ครูและบุคลากรในโรงเรียนควรได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง การเสริมสร้างสันติภาพ และการสอนเรื่องสันติวัฒนธรรม โดยอาจเริ่มจากพัฒนาผู้บริหาร ผู้สอน และให้ผู้สอนผลักดันสู่ นักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษาของตนเองต่อไป</p> <p>2.2 จัดการเรียนการสอนด้านสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษา ในทุกระดับทั้งระดับมหาวิทยาลัย มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และประถมศึกษา</p> <p>การจัดให้มีการฝึกอบรม มีการเรียนการสอนที่สอดแทรกหลักสูตรด้านสันติวัฒนธรรม</p> <p>ก) สอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมชุมนุม /ชมรม เป็นกิจกรรมนักเรียนที่สถานศึกษาสนับสนุนให้ผู้เรียนรวมกลุ่มกันจัดขึ้นตามความสนใจ ความถนัด ความสามารถของผู้เรียน เพื่อเติมเต็มศักยภาพของผู้เรียน ตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551</p> <p>ข) สอดแทรกเข้าไปในวิชาต่างๆ โดยสอดแทรกวิชาสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษาเข้าไป</p> <p>ค) เปิดวิชาเลือกหรือโครงการพิเศษที่เน้นการเรียนรู้เรื่องสันติภาพ เช่น การจัดกิจกรรมสันติภาพ การสร้างโครงการเพื่อชุมชน หรือการทำงานกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสันติภาพในโรงเรียน หรือกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ นอกห้องเรียน ด้วยสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สป.) - สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) - สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) - สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) - กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.)

ประเด็นข้อเสนอแนะ	ผู้รับผิดชอบ/ผู้เกี่ยวข้อง
<p>3. การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย</p> <p>การมีส่วนร่วมของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชนในกระบวนการส่งเสริมสันติวัฒนธรรมจะช่วยสร้างความเป็นเอกภาพและความเข้าใจร่วมกัน พลังเครือข่ายที่จะสร้างสรรค์ให้เกิดสันติวัฒนธรรมในสถานศึกษามีหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชนและประชาสังคม ในส่วนของภาครัฐมีหลายหน่วยงานที่สามารถสนับสนุน ผลักดันงานด้านนี้ได้ เช่น หน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) กระทรวงยุติธรรม ผ่านทางกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและยุติธรรมจังหวัด รวมถึงสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักงานศาลยุติธรรม ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) สำหรับหน่วยงานภาคเอกชนและประชาสังคม รวมถึงผู้นำศาสนาจะเป็นพลังสำคัญและหนุนเสริมในการขับเคลื่อนให้สันติวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่อง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สป.) - สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) - สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) - สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) - กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) - กระทรวงยุติธรรม ผ่านทางกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพและยุติธรรมจังหวัด - คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ - สำนักงานศาลยุติธรรม - ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)
<p>4. การสนับสนุนทางนโยบาย</p> <p>หน่วยงานการศึกษาควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการสนับสนุนและส่งเสริมสันติวัฒนธรรม รวมถึงการจัดหาทรัพยากรและการประเมินผลการดำเนินงาน</p> <p>พิจารณาผลักดันเรื่องสันติวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาในระดับต่างๆ ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลาย อาชีวศึกษา มหาวิทยาลัย โดยตั้งกลไกให้มีผู้รับผิดชอบงานดังกล่าว อาจเป็นในรูปแบบของ คณะกรรมการ คณะทำงานส่งเสริมสันติวัฒนธรรมโดยมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม เผยแพร่สันติวัฒนธรรม ประสานงานกับเครือข่าย เฝ้าระวังความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น และจัดการความขัดแย้งด้วยการพูดคุยตามแนวทางสันติวิธี และจัดให้มีการฝึกอบรม หรือมีการเรียนการสอนที่สอดแทรกหลักสูตรด้านสันติวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทแต่ละพื้นที่</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สป.) - สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) - สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) - สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) - กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.)

ประเด็นข้อเสนอแนะ	ผู้รับผิดชอบ/ผู้เกี่ยวข้อง
<p>5.การประเมินและติดตามผล</p> <p>ควรมีการประเมินผลและติดตามการดำเนินนโยบายสันติวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของโรงเรียน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (สป.) - สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) - สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) - สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) - กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.)

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กษมา จิตภิรมย์ศรี. (2558). สันติภาพศึกษา: บทบาทและกระบวนการมีส่วนร่วมในการแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*, 2(1), 53–76.
- มณีนาน มามะ, ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ และ โสมฉาย บุญญานันต์. (2562). ศิลปศึกษากับการส่งเสริมสันติวัฒนธรรม. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร (มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ)*, 12(2), 296-313.
- ศศิรัศม์ วีระไวทยะ. (2554). *การนำเสนอยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างสันติวัฒนธรรมโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน* [วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR). <https://digiverse.chula.ac.th/Info/item/dc:17753>
- สมบัติ ตาปัญญา. (2549). *รายงานการสำรวจปัญหาการรังแกกันของนักเรียน*. ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุดารัตน์ รัตนพงษ์. (2564). *การศึกษารูปแบบพฤติกรรมการแก้ไขปัญหากลั่นแกล้งรังแกบนโลกไซเบอร์ (Cyber Bullying) ในกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษา เขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

ภาษาอังกฤษ

- Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (2019). *Multicultural Education: Issues and Perspectives* (7th ed.). Wiley.
- Bercovitch, J., Kremenjuk, V., & Zartman, I. W. (2009). *Conflict Resolution*. SAGE Publications Ltd.
- Navarro-Castro, L., & Nario-Galace, J. (2010). *Peace Education: A Pathway to a Culture of Peace*. Miriam College. <https://www.mc.edu.ph/Portals/8/Resources/>
- UNESCO. (2007). *Education Transforms Lives*. <https://www.unesco.org/en/education>
- United Nations. (1999). *Declaration and Programme of Action on a Culture of Peace (Resolution Adopted by the General Assembly 53/243)*. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/774/43/PDF/N9977443.pdf?OpenElement>